

Солодка А. К., д. пед. н., професорка

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
(Миколаїв, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасному світі глобалізації та стрімкого розвитку цифрових технологій роль перекладача набуває нових вимірів. Вимоги до підготовки фахівців у галузі перекладу в закладах вищої освіти (ЗВО) значно зросли. Перекладач XXI століття повинен не лише досконало володіти іноземною мовою, а й бути обізнаним у сучасних тенденціях розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема у сфері штучного інтелекту (ШІ).

Інтеграція ШІ у процес підготовки перекладачів відкриває нові можливості для підвищення ефективності освітнього процесу, індивідуалізації навчання, розвитку критичного мислення та адаптації до потреб ринку праці. Підготовка перекладачів потребує не лише лінгвістичної компетентності, а й технологічної грамотності, уміння працювати з цифровими ресурсами, інструментами автоматизованого перекладу, генеративними моделями, платформами для управління термінологією тощо.

Проблема використання ШІ в освітньому процесі набула особливої актуальності у контексті підготовки перекладачів. У працях західних дослідників ШІ розглядається як впровадження генеративних моделей (GPT, ChatGPT тощо), так і застосування спеціалізованих платформ для перекладу й обробки тексту. Зокрема, у статті "Redefining Translation Education with Artificial Intelligence-Assisted App Design and Training" дослідники звертають увагу на позитивний вплив ШІ на мотивацію студентів, їхню рефлексивну практику та академічну успішність [1].

Дослідження "University students perceptions of using generative AI in

translation” вказує на переваги використання генеративного ШІ у перекладацькій освіті, зокрема у формуванні автономності навчання та підвищенні ефективності практичних занять [2]. У матеріалах Middlebury Institute of International Studies розглядається трансформація сфери перекладу та інтерпретації під впливом ШІ, а також необхідність оновлення навчальних програм [3].

1. Технологічні інструменти ШІ у підготовці перекладачів

Інтеграція ШІ у підготовку перекладачів реалізується через використання таких інструментів:

Генеративні моделі (GPT, Claude, Gemini тощо): забезпечують генерацію текстів, перекладів, парафразування, скорочення тощо. Це дозволяє студентам швидко перевіряти власні варіанти перекладу, порівнювати їх з результатами ШІ, удосконалювати стилістику та точність [2, с. 3].

Автоматичне розпізнавання мовлення (ASR): системи, які дозволяють студентам практикувати синхронний переклад, працюючи з автентичними аудіоматеріалами [4].

CAT-системи (Computer-Assisted Translation): SDL Trados, MemoQ, Wordfast – широко використовуються у перекладацькій індустрії. Їхнє моделювання у навчальних курсах допомагає наблизити студентів до реальних умов професійної діяльності [1].

Платформи для управління термінологією: створення термінологічних баз дозволяє студентам працювати з вузькоспеціальними текстами, уникаючи лексичних помилок [3].

2. Переваги впровадження ШІ у навчальний процес.

Індивідуалізація навчання: завдяки адаптивним технологіям можливо створювати персоналізовані маршрути навчання [2, с. 5].

Формування цифрової компетентності: студенти навчаються ефективно використовувати цифрові інструменти у перекладацькій діяльності.

Інтерактивність та гейміфікація: використання AI-інструментів із візуалізацією, гейміфікацією перекладацьких завдань сприяє підвищенню мотивації [1, с. 2].

Покращення якості перекладу: постійна взаємодія з алгоритмами ШІ дозволяє краще розуміти різні стилістичні й контекстуальні нюанси [2].

3. Основні виклики та обмеження: 1) *Недостатня кваліфікація викладачів* у галузі ШІ вимагає впровадження програм підвищення кваліфікації та тренінгів [3, с. 4]. 2) *Проблеми академічної доброчесності:* можливість повної генерації перекладу без участі студента ставить під сумнів рівень набутих знань [2, с. 7]. 3) *Неоднозначність перекладу:* системи ШІ іноді пропонують надто узагальнені або некоректні варіанти перекладу, що вимагає ретельної перевірки з боку людини [4].

5. Проблеми впровадження штучного інтелекту у підготовку перекладачів в Україні та перспективи їх вирішення.

Попри визнані переваги впровадження штучного інтелекту в освітній процес, в Україні існує низка бар'єрів, що ускладнюють повноцінне використання ШІ в підготовці перекладачів: 1) Низький рівень технічного забезпечення ЗВО. Багато українських університетів не мають достатньої матеріально-технічної бази для впровадження адаптивних навчальних платформ, систем CAT (computer-assisted translation) чи генеративних мовних моделей. 2) Відсутність спеціалізованих навчальних програм. Навчальні плани з перекладознавства здебільшого не включають курсів, орієнтованих на взаємодію зі штучним інтелектом чи використання цифрових інструментів перекладу. 3) Недостатня кваліфікація викладачів. Багато викладачів не володіють достатніми навичками роботи зі ШІ або не мають доступу до відповідного підвищення кваліфікації. 4) Спротив інноваціям. У деяких академічних середовищах досі існує скептицизм щодо використання ШІ в гуманітарних дисциплінах, зокрема перекладі, що ускладнює інституціоналізацію інноваційних практик. 5) Етичні та правові виклики. Відсутність чітких нормативних положень щодо використання

ІІІ в освіті створює правову невизначеність. Це стосується і академічної доброчесності, і авторських прав при використанні автоматизованих перекладачів.

Перспективи вирішення: 1) *Модернізація інфраструктури ЗВО.* Завдяки державним освітнім програмам цифровізації, а також грантам і міжнародній співпраці (зокрема з Erasmus+, British Council), з'являються можливості технічного оновлення університетів. 2) *Розробка нових навчальних програм.* Упровадження курсів із цифрової лінгвістики, постредагування машинного перекладу та міждисциплінарних дисциплін (ІІІ + переклад) сприятиме формуванню актуальних навичок у студентів. 3) *Підвищення кваліфікації викладачів.* Онлайн-курси, стажування, семінари й вебінари із залученням міжнародних експертів сприятимуть підготовці викладачів нового покоління. 4) *Нормативне врегулювання.* Розробка політик на рівні Міністерства освіти і науки України, які регулюють допустимі форми використання ІІІ в освітньому процесі, сприятиме зменшенню правової невизначеності. 5) *Підтримка академічної доброчесності.* Упровадження етичних кодексів щодо використання ІІІ, а також розвиток критичного мислення у студентів, дозволить уникнути залежності від машинного перекладу без контролю якості.

Висновки. Інтеграція штучного інтелекту в освітній процес підготовки перекладачів у ЗВО є потужним чинником модернізації сучасної лінгвістичної освіти. Вона сприяє не лише підвищенню ефективності навчання, а й формуванню нових компетентностей, що відповідають потребам цифрової епохи.

Інструменти ІІІ дозволяють створювати гнучке навчальне середовище, де студенти можуть навчатися у власному темпі, практикувати реальні кейси, адаптувати стратегії перекладу до специфіки тексту. При цьому важливим залишається збереження балансу між використанням технологій і розвитком власних аналітичних, мовних та міжкультурних навичок студента.

Таким чином, використання штучного інтелекту може стати не лише інструментом оптимізації навчального процесу, а й каталізатором глибоких якісних змін у системі підготовки перекладачів в Україні. За умови стратегічного впровадження, ШІ здатен суттєво підвищити якість вищої освіти, зробивши її більш адаптивною, інклюзивною та орієнтованою на майбутнє.

З огляду на динамічний розвиток технологій, доцільним є подальше дослідження цієї теми, розробка методичних рекомендацій для викладачів, оновлення навчальних програм із включенням модулів, присвячених роботі з ШІ, а також формування критичного мислення щодо використання автоматизованих перекладацьких інструментів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Redefining Translation Education with Artificial Intelligence-Assisted App Design and Training. International Journal of Learning, Teaching and Educational Research. 2024. Retrieved from <https://ijlter.org/index.php/ijlter/article/view/9913>.
2. University students' perceptions of using generative AI in translation. Education and Information Technologies, Springer. 2024. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/s11251-025-09705-y>.
3. AI and the Future of Translation and Interpretation Event. Middlebury Institute of International Studies. 2024. Retrieved from <https://www.middlebury.edu/institute/academics/degree-programs/translation-interpretation/program-details/ai-and-future-translation-and>.
4. Training interpreters in the age of AI. Times Higher Education. 2024. Retrieved from <https://www.timeshighereducation.com/campus/training-interpreters-age-ai>.